

Nieuw voor Groningen: Dunbekmeeuwen in de Dollard in mei 2006

Willem-Jan Fontijn

Zaterdag 6 mei 2006 zal in het geheugen van iedere fanatieke vogelaar gegrift staan. Er werden op deze dag op maar liefst drie verschillende plaatsen in Nederland Dunbekmeeuwen *Larus genei* waargenomen. Bovendien betrof het in alle gevallen ook nog eens twee of in een geval zelfs drie exemplaren van deze mediterrane meeuwensoort. Dunbekmeeuw was tot dan toe zelfs nog nooit in Nederland vastgesteld!

De eerste vogels (in beide gevallen een tweetal) werden 's middags ontdekt in de provincies Zeeland en Noord-Holland. Groningen volgde in de loop van de avond met eveneens twee vogels. In dit artikel wordt de Groningse waarneming uitgebreid beschreven, maar vanwege het bijzondere karakter worden daarnaast ook de andere waarnemingen in Nederland belicht.

Dollard, 6-9 mei 2006

Op zaterdag 6 mei was Kees Koffijberg broedvogels aan het inventariseren op de Dollardkwelder. Rond 19:30, ongeveer ter hoogte van het voormalige Ambonezenkamp, zag hij twee meeuwen die hij vrijwel direct herkende als Dunbekmeeuwen. Met enig ongeloof belde hij André Boven die hem uiteraard meteen kon verzekeren dat

dit zeker niet vreemd was gezien de andere twee waarnemingen van Dunbekmeeuwen in de rest van het land. André spoedde zich naar de Dollard en kon binnen enkele minuten de waarneming bevestigen. Intussen waren meerdere vogelaars gewaarschuwd en even later konden ook de eerste foto's worden gemaakt. Gedurende de rest van de avond bleven de Dunbekmeeuwen ter plaatse voor 'het kamp' waar ze foerageerden in een aantal plasjes op de kwelder. Vanwege het late tijdstip kon slechts een klein aantal vogelaars genieten van deze waarneming. Desondanks presteerde een viertal Groninger twitchers het om na de twee Dunbekmeeuwen van Enkhuizen (zie onder), ook nog de twee vogels van de Dollard te zien. Zij zagen dus vier verschillende Dunbekmeeuwen op één dag in Nederland! Vlak voordat het donker werd vlogen de twee vogels richting de Eems, vermoedelijk om daar te gaan slapen.

De volgende morgen stonden de eerste vogelaars al om 05:00 op de dijk om de Dunbekmeeuwen bij het eerste licht op te wachten. Na ongeveer een half uur was het Dick Brinkhuizen die de twee Dunbekmeeuwen heel ver weg in een plasje op de kwelder zag zitten. Even later kwamen beide vogels

dichterbij gevlogen en landden weer in een van de vertrouwde plasjes voor het kamp. Gedurende de rest van de dag bleven de vogels hier aanwezig maar verplaatsten zich ook regelmatig enkele kilometers in oostelijke richting waarbij ze ongeveer de oude sluis bereikten. De twee Dunbekmeeuwen bleven vervolgens nog tot in de avond van 9 mei aanwezig op de kwelder en werden, ondanks de andere twee waarnemingen, toch nog druk bezocht door veel vogelaars uit het hele land.

Beschrijving

De beschrijving is gebaseerd op veldaantekeningen en op foto's van onder andere Dušan Brinkhuizen en Bas van den Boogaard en is van toepassing op beide vogels.

- Grootte en bouw: In vergelijking met Kokmeeuw *L. ridibundus* nauwelijks groter, maar wel sierlijker en meer langgerekt gebouwd. De lange nek (vooral bij gestrekte nek en tijdens foerageren opvallend), vleugels en staart maakten dat de vogels zeer langgerekt overkwamen. Dit voorkomen werd verder nog geaccentueerd door de opvallende kopvorm met de platte kruin, het lage voorhoofd en de lange, dunne snavel.

Poten relatief lang in vergelijking met Kokmeeuw.

- Verenkleed: Kop en hals geheel wit. Witte bevedering ver doorlopend op de bovensnavel. Bovendelen, armpennen en binnenste handpennen (P 1-6) lichtgrijs, iets lichter dan bij Kokmeeuw. Buitenste handpennen (P 7-10) wit. Buitenvlag van buitenste handpennen zwart. Buitenste zeven handpennen met zwarte punt, een donkere achterrand aan de handvleugel vormend. Donkere onderhandvleugel sterk contrasterend met lichte ondervleugel. Onderdelen geheel wit met onder gunstige lichtomstandigheden een nog enigszins zichtbare roze gloed. Dit was bij de ene vogel iets duidelijker te zien dan bij de ander. Staart wit.

- Naakte delen: Oog op afstand donker, van dichtbij en op enkele foto's iris lichtbruin. Snavel zeer donkerrood, op afstand zwart lijkend. Poten eveneens donkerrood, iets lichter dan de snavel.

- Gedrag: Beide vogels verbleven voortdurend in elkaars nabijheid en waren meestal alleen op grote afstand te zien. Ze foerageerden, zowel lopend als zwemmend, vooral in de vele ondiepe plassen en geulen aan de rand van de kwelder. De voor Dunbekmeeuw zeer karakteristieke 'topzware' houding was tijdens het foerageren goed te zien: de lange nek volledig gestrekt (giraffen-nek) en schuin naar voren gehouden met kop en snavel daarbij iets naar beneden gericht.

Determinatie

Het langgerekte en sierlijke postuur met de opvallend lange nek, de platte kop met de lange dunne donkerrode snavel en de geheel witte kop wijzen onmiskenbaar op Dunbekmeeuw. Het verenkleed vertoonde geen tekenen van onvolwassenheid (bijvoorbeeld donkere tekening op veren van vleugels en staart) waardoor beide vogels als adult zomerkleed zijn te determineren. Gezien hun gedrag vormden beide vogels waarschijnlijk een paartje.

Wat grootte en verenkleed betreft is eigen-

lijk alleen verwarring met een Kokmeeuw in adult winterkleed mogelijk. Hoewel erg zeldzaam voor de tijd van het jaar (begin mei hebben vrijwel alle adulte Kokmeeuwen een volledig bruine kopkap), lijkt dit kleed enigszins op dat van een Dunbekmeeuw. Kokmeeuw is echter iets kleiner en compacter van postuur met een ronde kop en een fijnere en kortere snavel. De kop is niet geheel wit en vertoont onder meer donkere tekening op de kruin en een donkere vlek op de oorstreek ('koptelefoontje') (cf Grant 1986, Olsen & Larsson 2004).

Waarnemingen elders in Nederland

De eerste berichten over Dunbekmeeuwen werden bekend om ongeveer 15 uur. Als eerste werden twee gemeld uit het gebied De Blikken bij Groede, Zeeuws-Vlaanderen. De twee adulte vogels verbleven daar de gehele avond en werden waargenomen door circa 100 vogelaars.

Een van de twee bleek te zijn geringd met onder andere een groene kleuring, wat

FOTO: BAS VAN DEN BOOGAARD

duidt op een herkomst uit de Camargue, Bouches-du-Rhône, Frankrijk. De tweede melding volgde enkele minuten na de eerste en betrof eveneens twee Dunbekmeeuwen waargenomen nabij vuurtoren De Ven enkele kilometers ten noorden van Enkhuizen. Deze vogels waren rond 14 uur ontdekt op het IJsselmeer. Na enige tijd uit beeld te zijn geweest werden vanaf 17 uur de twee vogels onafgebroken gezien, zowel op het IJsselmeer als op een binnendijks gelegen plas. Na ongeveer anderhalf uur vlogen de twee weg in noordelijke richting en werden niet meer waargenomen. Gezien het grootteverschil betrof het hier een paartje. De ene vogel was in volledig adult kleeed. De andere vogel vertoonde enige donkere tekening op de staart en tertiaals waardoor deze als subadult kon worden gedetermineerd. Later die avond vloog twee keer een solitaire adulte Dunbekmeeuw langs de vuurtoren waardoor de indruk bestond dat het hier waarschijnlijk om drie verschillende vogels ging. Dit vermoeden

werd bewaarheid na het weekend toen bleek dat op 5 mei op De Kreupel, een nieuw en ontoegankelijk vogeleiland voor de kust van Medemblik, drie Dunbekmeeuwen waren gefotografeerd door de Zuidlaarder vogelaar Eelke Schoppers. Zowel de vogels van De Blikken als de vogels van Enkhuizen werden de volgende dag niet meer aangetroffen. Van 9 tot 11 mei verbleven vrijwel zeker de twee Dunbekmeeuwen van Zeeland in Het Zwin, West-Vlaanderen (eerste waarneming voor België). Een van deze twee vogels was geringd met een groene kleurring. Naast deze fotografisch gedocumenteerde waarnemingen waren er nog minimaal twee meldingen: op 7 mei werden twee adulte Dunbekmeeuwen langsvliegend gezien achter de veerboot van Schiermonnikoog naar Lauwersoog en op 17 mei werd kortstondig een eerste-zomer vogel gezien bij Den Oever, Noord-Holland. Deze twee gevallen werden helaas niet gefotografeerd (Ebels et al 2006).

Verspreiding en voorkomen

Dunbekmeeuw is voornamelijk een broedvogel van zoute of brakke kustwateren en broedt zeer verspreid in onder andere West-Afrika (circa 22.500 individuen), het Middellandse Zeegebied en de Zwarte Zee (123.000-237.000 individuen) en verder oostwaarts in Centraal-Azië en noordwest India (circa 150.000 individuen) (Ottens 2006).

In het najaar trekt de populatie uit het westelijke Middellandse Zeegebied voornamelijk naar Noord- en West-Afrika, terwijl de populatie uit de Zwarte Zeegebied grotendeels overwintert langs de Noord-Afrikaanse kust, vooral van Egypte tot Tunesië. Een aantal vogels verblijft onder meer in Griekenland en Israël. De Aziatische broedvogels overwinteren met name op het Arabisch Schiereiland (Olsen & Larsson 2004, Ottens 2006).

Ondanks de nabijheid van de broedgebieden is Dunbekmeeuw ten noorden van het verspreidingsgebied een zeer zeldzame dwaalgast met slechts enkele gevallen in onder

andere Groot-Brittannië (7), Duitsland (6), Zweden (2) en Finland (1). Een opvallende trend zijn echter de invasies die de laatste 10 jaar plaatsvinden. Deze invasies zijn vooral merkbaar in Centraal Europa en dan met name in Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en Zwitserland. Zowel in mei 1997 als in mei 2001 werden in deze landen een groot aantal Dunbekmeeuwen waargenomen (43 respectievelijk 44 exemplaren). Bijzonder daarbij was dat het meestal groepjes van vier of meer exemplaren betrof in plaats van de tot dan toe meer gebruikelijke eeningen of duo's. In enkele gevallen werden zelfs zeer grote groepen gezien. Zo werd een groep van 20 vogels waargenomen (en gefotografeerd) bij Les Grangettes, Vaud, Zwitserland op 14 mei 1997 en een groep van 17 vogels in Desnes, Jura, Frankrijk op 13 mei 2001 (Ottens 2006).

Ook in het voorjaar van 2006 vond een invasie plaats en dit leverde weer recordaantallen voor Centraal Europa op. In totaal werden meer dan 25 exemplaren waargenomen. Naast de 10 gemelde exemplaren uit Nederland waren er nog meldingen uit onder andere Duitsland (4), Oostenrijk (5) en Zwitserland (7) (van den Berg & Haas 2006). Opvallend bij deze drie invasies is het voorkomen van (grote) groepen in de maand mei en dat het vrijwel allemaal adulte vogels betreft die vaak broedgedrag vertonen (baltende paartjes en zelfs paring is vastgesteld). Waarschijnlijk gaat het hier vooral om dispersie van broedvogels die op zoek zijn naar geschikte broedgebieden. Een verklaring waarom Dunbekmeeuwen zo ver buiten hun broedgebieden worden gezien is echter moeilijk te geven. Mogelijk kunnen omstandigheden in de wintergebieden ertoe leiden dat sommige vogels hun trekroute in noordwaartse richting wijzigen. Daarbij zou zelfs klimaatverandering een rol kunnen spelen. Vernietiging van broedhabitat, zoals in het Zwarte Zeegebied (verlies van wetlands), zou eveneens een oorzaak kunnen zijn. Broedvogels uit deze regio trekken dan naar het westen om daar te gaan broeden, met als gevolg dat de druk op de al bestaande populaties in deze gebieden

dan (te) explosief toeneemt. Al deze oorzaken leiden tot veel bewegingen tussen de broedkolonies in de verschillende landen. Een eenduidige oorzaak is dus moeilijk aan te wijzen en dient bij voorkeur onderzocht te worden in het gehele verspreidingsgebied (Ottens 2006).

Dunbekmeeuw was – zoals boven al vermeld – nog niet eerder vastgesteld in Nederland. Op het moment van schrijven zijn de vogels van De Blikken, Enkhuizen en de Dollard inmiddels aanvaard door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (www.dutchbirding.nl/cdna). De andere gevallen (waaronder een aantal nieuwe waarnemingen uit 2006) rouleren nog bij de CDNA. Dunbekmeeuw kan daarmee officieel aan de Nederlandse en Groningse lijsten toegevoegd worden.

Dankwoord

Bas van den Boogaard wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van de foto's. André Boven en Marnix Jonker voorzagen een eerdere versie van commentaar.

Literatuur

- van den Berg, A. B. & M. Haas 2006. *WP reports. Dutch Birding* 2006: 172, 253.
- Ebels, E. B., K. Koffijberg, P. Lindenburg, J.-P. de Krijger, E. Schoppers & B. Woets 2006. *DB Actueel. Spectaculaire influx van Dunbekmeeuwen. Dutch Birding* 2006: 195-198.
- Grant, P. J. 1986. *Gulls – a guide to identification. Second edition. Calton.*
- Olsen, K. M. & H. Larsson 2004. *Gulls of Europe, Asia and North America. Revised edition. London.*
- Ottens, G. 2006. *Extralimital occurrence of Slender-billed Gull in Europe. Dutch Birding* 2006: 69-78.

Willem-Jan Fontijn

Slochterstraat 40
9611 CP Sappemeer
(willemjanfontijn@vogelsvangroningen.nl)